

ПРИРОДООХОРОННІ ТА РЕКРЕАЦІЙНІ ТЕРИТОРІЇ

УДК 620.9

О. В. Побігун, С. А. Побігун
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

АНАЛІЗ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

В статті здійснено аналіз показників доходності, динаміки доходів, інтенсивності розвитку туристичної діяльності Карпатського регіону для можливості планування впровадження відновлюваних джерел енергії в господарсько-туристичних комплексах для забезпечення сталого розвитку регіону.

Ключові слова. Доходи, інтенсивність розвитку туризму, відновлювальні джерела енергії.

В статье проведен анализ показателей доходности, динамики доходов, интенсивности развития туристической деятельности Карпатского региона для возможности планирования внедрения возобновляемых источников энергии в хозяйственно-туристических комплексах для обеспечения устойчивого развития региона.

Ключевые слова. Доходы, интенсивность развития туризма, возобновляемые источники энергии.

The analysis of indicators of profitability, revenue dynamics and intensity of development of tourism in the Carpathian region for scheduling the introduction of renewable energy in the economic and tourist complexes for sustainable development in the article.

Keywords. Income intensity of tourism, renewable energy.

Актуальність досліджень. Велика увага приділяється питанням розвитку туризму як самостійної складової господарського комплексу Карпатського регіону. У зв'язку з цим, важливого значення набуває аналіз показників оцінки діяльності суб'єктів туристичної діяльності за останні роки. Такий аналіз відображає роль туризму в національному господарстві, а також дає можливість оцінити інтенсивність розвитку туризму та частку цього внеску, спланувати дії щодо впровадження принципів сталого розвитку регіону, зокрема впровадження відновлювальних джерел енергії.

Попередні дослідження. Вивченню питань впровадження відновлювальних джерел енергії присвятили свої праці ряд вітчизняних і зарубіжних учених. Серед них О. Адаменко, М. Михайлів, Г. Гелетука та інші. Питанням аналізу розвитку туризму – І. Балабанова, А. Балабанов, Л. Дядечко, Е. Драчева та ін.

Постановка завдання. Поряд з тим, питанням оцінки інтенсивності розвитку туризму в конкретному регіоні, зокрема в Карпатському, практично не приділялась увага взагалі. Враховуючи зазначене, основним завданням є аналіз показників розвитку туристичного господарства в тенденції становлення туристичної галузі в Карпатському регіоні. Це дасть можливість територіального планування впровадження відновлювальних джерел енергії в областях з найбільш інтенсивною тенденцією туристичної діяльності з урахуванням особливостей розвитку місцевого ринку для запобігання негативного впливу на довкілля в контексті сталого розвитку регіону.

Викладення основного матеріалу. Кожна держава, в економіці якої туризм відіграє істотну роль, повинна приділяти увагу правильному та гармонійному розвитку туризму у формуванні своєї економічної стратегії, як на макро- так і на мікрорівні.

Особливо це стосується регіонів, які володіють характеристиками та властивостями, що приваблюють туристів. Сучасний розвиток туризму спрямований не тільки на задоволення різноманітних потреб туристів, але й на економічну активізацію окремих регіонів. Туризм, як і будь-яка інша галузь, є відкритою системою, що взаємодіє і функціонує в певному середовищі, яке певним чином здійснює вплив на розвиток туристичного регіону.

До кінця 70-х рр. стратегія розвитку туризму була націлена виключно на приваблення людей до певного місця. Однак цілі поступово змінюються. Туристичні регіони повинні фокусуватися не лише на отриманні прибутку, а й планувати туристичну діяльність для зменшення негативних соціальних, економічних та екологічних наслідків приросту туристичної галузі. Щоб досягти цілей збереження довкілля потрібний чіткий план розвитку. За відсутності плану дій можуть з'явитись різні економічні проблеми, або ж просто не буде використаний весь позитивний потенціал. Такими діями може бути спрогнозоване впровадження відновлювальних джерел енергії, використання вітро-, міні гідро- та геліо-електростанцій в роботі туристичних комплексів, зелених садіб, транспортній інфраструктурі, освітленні вулиць та інших сферах туристичної діяльності як в контексті сталого розвитку, так і для інноваційних ідей.

Зважаючи на такий підхід будемо проводити дослідження щодо розвитку та функціонування туризму в чотирьох областях Карпатського Єврорегіону: Закарпатська, Львівська, Івано-Франківська, Чернівецька. На нашу думку ці області об'єднані єдиними мотиваційними факторами для туристів.

Особливе значення для оцінки рівня розвитку туризму в країні або регіоні мають показники охоплення туризмом свого населення, які характеризують інтенсивність туристичних потоків. Ці показники виступають у двох видах: нетто- і бруutto-інтенсивність туристичних потоків [1]. Нетто-інтенсивність розвитку означає, яка частка (%) населення країни (регіону) або якої-небудь демографічної групи здійснила хоча б одну туристичну поїздку за рік чи за інший період часу, наприклад сезон. Показник бруutto-інтенсивності означає, скільки туристичних подорожей припадає в середньому на одного жителя країни (регіону) за який-небудь період. Показник бруutto-інтенсивність визначають, як "частота туристичних поїздок" населення країни (регіону) або окремої демографічної групи.

Крім показників, що характеризують туристичні потоки, розвиток туристичного бізнесу оцінюється макроекономічною та соціальною ефективністю. Такі показники ефективності туризму характеризують внесок туризму у створення робочих місць, у валовий внутрішній продукт (ВВП) і національний дохід країни. Вони виражають частку доходів від туризму в експорті та частку витрат на туризм в імпорті країни, охоплюють мультиплікаційний ефект туризму, який впливає на соціально-культурний рівень населення.

До найважливіших показників оцінки туристичної діяльності суб'єктів підприємництва належать такі:

- кількість обслужених туристів та екскурсантів;
- доход від реалізації туристичних послуг;
- прибуток від туристичної діяльності;
- рентабельність туристичної діяльності.

Ефективність туристичної діяльності проявляється в мінімізації сукупних витрат і підвищенні прибутковості туристичних підприємств, а також в отриманні додаткових вигод суб'єктами підприємництва поза туристичною сферою діяльності.

Згідно даних щорічного статистичного бюлетеня України по туристичній діяльності [2, 3, 4] в табл. 1 зведені показники доходності за 2013-2015 рр.

За даними таблиці слід зазначити, що лідером у доходності від надання туристичних послуг за ці роки є Івано-Франківська область із збільшенням значення від 243 893,2 тис. грн. до 260757,2 тис. грн. Закарпатська область знаходиться на останньому місці і показники у 2015 році порівняно з 2013 роком знизилися майже вдвічі. Слід зауважити, що такі результати діяльності свідчать про неефективність використання природного потенціалу, який для Закарпатської області є найбільшим серед досліджуваних. Зокрема, рівень концентрації у Закарпатській області складає 33,273; у Львівській – 15,587; у Івано-Франківській – 13,223; у Чернівецькій – 7,911. Якщо брати природно-рекреаційний потенціал у розрахунку на 1 тис. жителів, то найбільші показники демонструють Закарпатська (0,341), Івано-Франківська (0,131) та Львівська (0,131) області [5]. Це свідчить, що при невеликій чисельності населення зосереджено потужний природно-рекреаційний потенціал регіону.

Таблиця 1

Показники доходності від туристичної діяльності за 2013-2015 рр. (тис. грн.)

Показник	Закарпатська	Івано-Франківська	Львівська	Чернівецька	Закарпатська	Івано-Франківська	Львівська	Чернівецька	Закарпатська	Івано-Франківська	Львівська	Чернівецька
	2013 рік				2014 рік				2015 рік			
Доходи від надання туристичних послуг (без ПДВ, акцизів і аналогічних обов'язкових платежів)	10 015,3	243 893,2	228 708,4	10 487,5	9 474,4	206 925,7	174 753,5	8 657,6	9 441,4	262 885,4	188 650,6	160 92,5
Доходи туроператорів:	7016,6	240647,4	204746,9	5392,6	6080,5	204034,6	158198,7	2714,8	3920,6	258767,7	151648,2	2461,8
– від екскурсійної діяльності	44,7	142907,4	781,6	84,0	30,3	122145,8	665,2	22,5	38,8	854,2	1048,4	33,1
– сума комісійних, агентських, інших винагород	602	2903,6	5741,9	1581,1	452,1	1052,6	7179,4	1655,3	400,5	775,4	7199,2	1177,4
Доходи тур агентів:	930,5	1376,8	11742,5	1574,6	933	997,5	7764,3	3717,5	1348	1976,5	21614,5	9573,3
– від екскурсійної діяльності	1,6	161,1	182,6	54,5	5,6	43,2	348,8	0	13,6	156,2	241,4	20,4
– сума комісійних, агентських, інших винагород	930,5	1212,8	7975,2	798,2	927,4	954,3	7246,9	997,5	1334,4	1820,1	11508,4	1459,8
Доходи суб'єктів, що здійснюють екскурсійну діяльність:	37	326,3	2514,4	8	3,9	320	947,8	0	13,1	13	4305,1	0
– від екскурсійної діяльності	37	326,3	2499,1	2,1	3,9	320	947,8	0	13,1	13	4292,6	0
Інші доходи	2 031,2	1 542,7	9 704,6	3 512,3	2 457,0	1 573,6	7 842,7	2 225,3	0,0	2 128,2	11 082,8	4 057,4

Карпатський регіон України є територією, де зосереджений значний рекреаційно-туристичний потенціал. Питома частка останнього у сумарному природно-ресурсному потенціалі України складає 22,8 % від загальнодержавного показника, у тому числі 77 % припадає на ресурси відпочинку і туризму і 23 % – на ресурси санаторно-курортного лікування [5].

У територіальному розрізі регіону значна частка природно-рекреаційного потенціалу припадає на Закарпатську (7,3 %), Львівську (5,6 %), Івано-Франківську (4,1 %) області, дещо менше має – Чернівецька (1,8 %).

За даними таблиці 1 слід зауважити, що в 2014 році відбулось зниження дохідності від туристичної діяльності в усіх областях Карпатського регіону. Найбільший рівень зниження відбувся у Львівській області (23,59 %), а найменший у Закарпатській області (5,4 %). Водночас, найбільший рівень зниження дохідності відзначаємо в діяльності туроператорів Чернівецької області (-49,66%) та в екскурсійній діяльності в Закарпатській, Львівській і Чернівецькій областях. Водночас незначне зниження в дохідності від екскурсійної діяльності дозволило Івано-Франківській області випередити Львівську в загальному рейтингу дохідності в 2014 році.

Позитивна динаміка спостерігається в діяльності турагентів у Закарпатській (+0,27 %) і особливо Чернівецькій (+136,09 %) областях. За результатами туристичної діяльності у 2015 році спостерігаємо суттєве зростання доходів у Івано-Франківській (на 27,04 %) та Чернівецькій областях (на 85,88 %), несуттєве зростання у Львівській області (на 7,95 %) і зниження у Закарпатській області (-0,35 %). Слід зазначити, що виявлені тенденції відбулись переважно за рахунок діяльності турагентів, які в основному показали позитивну динаміку доходів.

Надання послуг туристам у тому чи іншому регіоні забезпечують туристичні підприємства, яких в залежності від форми взаємодії із суб'єктами надання туристичних послуг, як правило поділяють на туроператорів та турагентів. Такі туристичні підприємства в процесі свого функціонування також взаємодіють з виробниками туристичних послуг – елементами туристичної інфраструктури (закладами розміщення, харчування, транспортними організаціями і т.д.). Таким чином, за ефективністю діяльності туроператорів та тур агентів, в цілому, можна зробити висновок про ефективність функціонування туристичної індустрії в певному регіоні.

Аналіз структури доходів від туристичної діяльності (табл. 2) дозволив зробити висновки про наступне. Суттєвий внесок у загальній дохід від туристичної діяльності у всіх досліджуваних областях здійснюють туроператори.

Таблиця 2

Структура доходів від туристичної діяльності (у %)

Показник	Закарпатська	Івано-Франківська	Львівська	Чернівецька	По регіону	Закарпатська	Івано-Франківська	Львівська	Чернівецька	По регіону	Закарпатська	Івано-Франківська	Львівська	Чернівецька	По регіону
	2013 рік					2014 рік					2015 рік				
Частка доходів туроператорів	70,06	98,67	89,52	51,42	92,84	64,18	98,60	90,53	31,36	92,80	41,53	98,43	80,39	15,30	87,3
Частка доходів турагентів	9,29	0,56	5,13	15,01	3,17	9,85	0,48	4,44	42,94	3,35	14,28	0,75	11,46	59,49	7,2
Частка доходів (екскурсійна діяльність)	0,37	0,13	1,10	0,08	0,59	0,04	0,15	0,54	0,00	0,32	0,14	0,00	2,28	0,00	0,91
Інші доходи від туристичної діяльності	20,28	0,63	4,24	33,49	3,41	25,93	0,76	4,49	25,70	3,53	44,06	0,81	5,87	25,21	4,4

Так у 2013 році така частка становила 98,67 % для Івано-Франківської області проти 51,42 % для Чернівецької області. Суттєвих змін у структурі доходності по областях у 2014 році не відбулось. Проте у 2014 році частка доходу від діяльності турагентів у Чернівецькій області була найбільшою (а саме 42,94 % проти 31,36 % доходів туроператорів). А у 2015 році спостерігається суттєве зменшення частки доходів туроператорів по Закарпатській та Чернівецькій областях, Львівська область лише дещо знизила ці показники, а Івано-Франківська не змінює показників. З даних таблиці та рисунків (рис. 1) слід зазначити зміну у структурі доходів по досліджуваному регіону, а саме: суттєво зменшилась частка доходів туоператорів (з 92,84 % у 2013 році до 87,3 % у 2015 році), водночас зросла частка внеску турагентів (з 3,17 % у 2013 році д 7,2 % у 2015 році), що може свідчити про активізацію діяльності фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності, які в основному представляють саме турагентів. Частка доходів від екскурсійної діяльності за три роки знизилася у всіх областях, окрім Львівської, де навіть дещо збільшилася.

Суттєвих змін зазнала структура реалізованих путівок туроператорами особливо в розрізі областей (табл.3). Так, у 2013 році частка путівок, реалізованих для подорожей в межах України для Закарпатської області складала 61 %, а у 2014 році вже 18,7 %. Відповідно зменшилась частка путівок для подорожей за кордон (з 33,9 % у 2013 році до 81,3 % у 2014 році). В загальному по регіону суттєво зросла частка путівок для подорожей за кордон (33,8 % у 2014 році проти 24,1 % у 2013 році) Суттєво знизилась частка путівок, реалізованих іноземцям для подорожей в межах України. Так у 2013

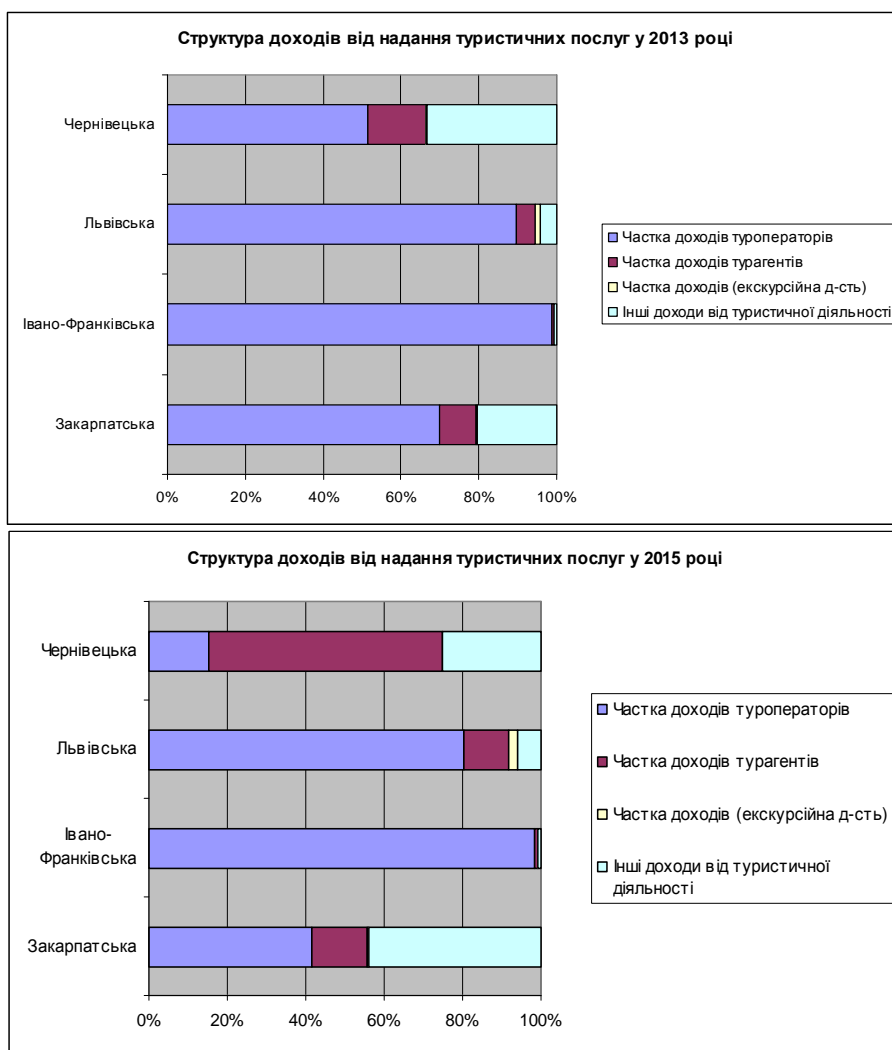

Рис. 1. Структура доходів від надання туристичних послуг

році така частка складала 9,2 %, а у 2014 році вже 1,4 %. У 2015 році суттєво зросла частка путівок, реалізованих громадянам України для подорожей в межах України (з 66,7 % у 2013 році до 81,6 % у 2015 році). Найбільший приріст в цьому показнику показали Івано-Франківська (з 85,8 % у 2013 році до 95,7 % у 2015 році) та Львівська області (з 42,4 % у 2013 році до 52,6 % у 2015 році). В загальному зазначимо, що в діяльності туроператорів переважає частка путівок, реалізованих громадянам України для подорожей в межах України (рис. 2).

Структура реалізованих путівок туроператорами (у %)

Показник	Закарпатська	Івано-Франківська	Львівська	Чернівецька	По регіону	Закарпатська	Івано-Франківська	Львівська	Чернівецька	По регіону	Закарпатська	Івано-Франківська	Львівська	Чернівецька	По регіону
	2013 рік					2014 рік					2015 рік				
	Частка путівок, реалізованих:														
- громадянам України для подорожей в межах України	61,0	85,8	42,4	14,2	66,7	18,7	94,2	34,0	6,7	64,7	30,5	95,7	52,6	3,5	81,6
- громадянам України для подорожей за кордон	33,9	5,3	46,6	84,9	24,1	81,3	4,7	64,0	93,1	33,8	69,5	2,0	43,6	95,9	15,7
- іноземцям для подорожі у межах України	5,1	8,9	11,1	0,9	9,2	0,0	1,1	2,0	0,1	1,4	0,0	2,4	3,8	0,6	2,7

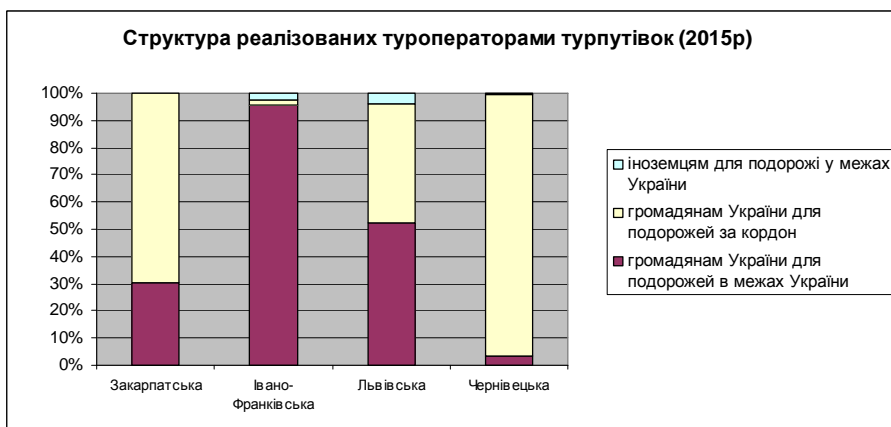
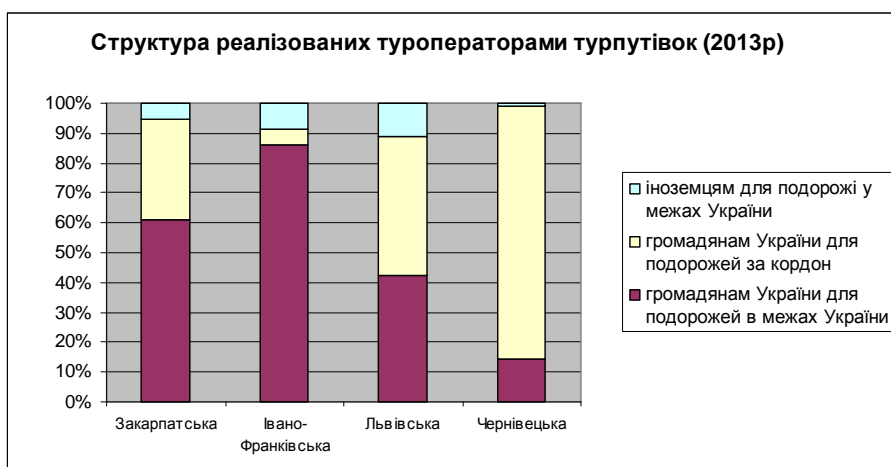

Рис. 2. Структура реалізованих путівок туроператорами

відповідає тенденціям характерним для туроператорів. Найбільших змін зазнала структура реалізованих путівок у Львівській області. В загальному зазначимо, що в діяльності турагентів переважає частка путівок, реалізованих громадянам України для подорожей за кордон, що протилежно до ситуації, характерної для туроператорів (рис. 3).

Структура реалізованих путівок турагентами особливо не змінилась. В загальному по регіону суттєво зросла частка путівок для подорожей за кордон (73,9 % у 2014 році проти 61,2 % у 2013 році) (табл.4). Суттєво знизилась частка путівок, реалізованих іноземцям для подорожей в межах України. Так у 2013 році така частка складала 13,5 %, а у 2014 році вже 2,2 %. У 2015 році суттєво зросла частка путівок для подорожей в межах України (з 25,2 % у 2013 році до 34,5 % у 2015 році) і дещо знизилась для подорожей за кордон (з 61,2 % у 2013 році до 63,6 % у 2015 році), що в цілому

Таблиця 4

Структура реалізованих путівок турагентами (у %)

Показник	Закарпатська	Івано-Франківська	Львівська	Чернівецька	По регіону	Закарпатська	Івано-Франківська	Львівська	Чернівецька	По регіону	Закарпатська	Івано-Франківська	Львівська	Чернівецька	По регіону
	2013 рік					2014 рік					2015 рік				
Частка путівок, реалізованих:															
- громадянам України для подорожей в межах України	12,6	18,0	31,8	4,8	25,2	7,1	15,5	32,5	3,4	23,9	18,0	16,5	40,9	4,4	34,5
- громадянам України для подорожей за кордон	86,9	81,9	48,4	95,2	61,2	92,9	84,5	64,2	96,6	73,9	81,9	83,5	56,6	95,6	63,6
- іноземцям для подорожей у межах України	0,5	0,0	19,7	0,0	13,5	0,0	0,0	3,3	0,0	2,2	0,0	0,0	2,5	0,0	2,0

На основі даних табл. 5 можна зробити наступні висновки. Найвищий показник нетто-інтенсивності у 2013 р. спостерігаємо у Львівській області, проте у 2014 р. і 2015 р. найвищий показник характерний для Івано-Франківської області. Найнижче значення по всіх роках спостерігаємо в Закарпатській області. Коефіцієнт нетто-інтенсивності по внутрішньому туризму є найбільший для Івано-Франківської області і найменшим для Чернівецької області, що може свідчити про активізацію туроператорів Івано-Франківської області саме у формуванні

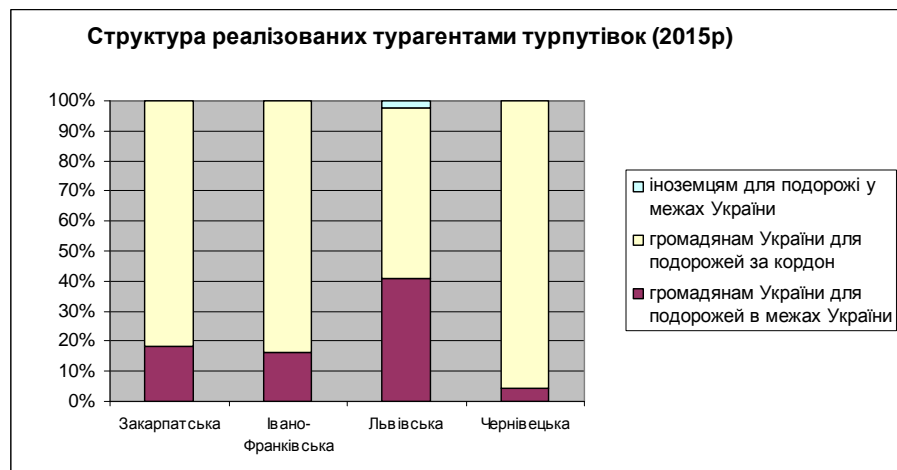
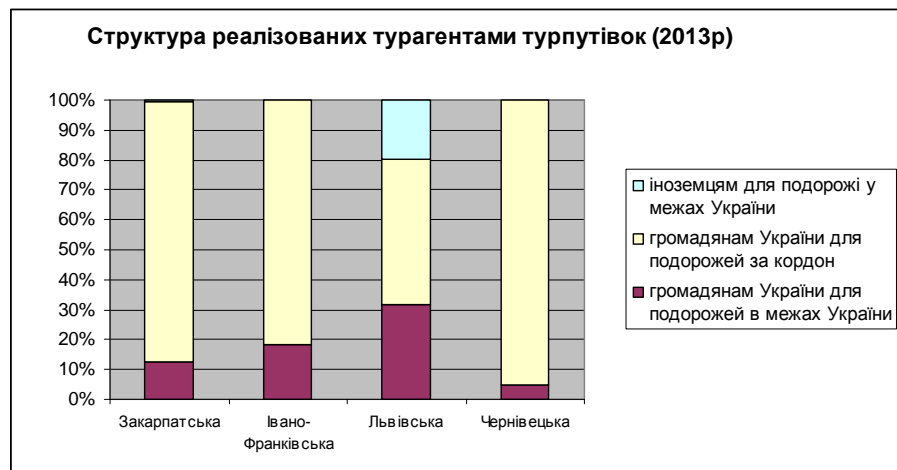

Рис. 3. Структура реалізованих путівок турагентами

внутрішнього туристичного продукту. Для зовнішнього туризму характерна дещо інша тенденція. Тут лідером є Львівська область, що можна пояснити розвинутою транспортною інфраструктурою, зокрема широким вибором авіарейсів та залізничних напрямків. Слід зауважити, що така тенденція характерна переважно завдяки туристичним потокам, сформованих туроператорами.

Аналіз інтенсивності розвитку туризму (2013-2015рр)

Показник	Закарпатська	Івано-Франківська	Львівська	Чернівецька	По регіону	Закарпатська	Івано-Франківська	Львівська	Чернівецька	По регіону	Закарпатська	Івано-Франківська	Львівська	Чернівецька	По регіону
	2013 рік					2014 рік					2015 рік				
Інтенсивність розвитку туризму (загалом)															
Коефіцієнт нетто-інтенсивності туристичних потоків:															
- внутрішній туризм;	1,107	1,07	1,107	1,07	1,107	1,07	1,07	1,07	1,07	1,07	1,07	1,07	1,07	1,07	1,07
- зовнішній туризм.	0,484	0,484	0,484	0,484	0,484	0,484	0,484	0,484	0,484	0,484	0,484	0,484	0,484	0,484	0,484
Коефіцієнт бруто-інтенсивності туристичних потоків:															
- внутрішній туризм;	1,084	1,084	1,084	1,084	1,084	1,084	1,084	1,084	1,084	1,084	1,084	1,084	1,084	1,084	1,084
- зовнішній туризм.	0,454	0,454	0,454	0,454	0,454	0,454	0,454	0,454	0,454	0,454	0,454	0,454	0,454	0,454	0,454
Інтенсивність розвитку туризму (гуроператори)															
Коефіцієнт нетто-інтенсивності туристичних потоків:															
- внутрішній туризм;	0,898	0,898	0,898	0,898	0,898	0,898	0,898	0,898	0,898	0,898	0,898	0,898	0,898	0,898	0,898
- зовнішній туризм.	0,445	0,445	0,445	0,445	0,445	0,445	0,445	0,445	0,445	0,445	0,445	0,445	0,445	0,445	0,445
Коефіцієнт бруто-інтенсивності туристичних потоків:															
- внутрішній туризм;	0,615	0,615	0,615	0,615	0,615	0,615	0,615	0,615	0,615	0,615	0,615	0,615	0,615	0,615	0,615
- зовнішній туризм.	0,220	0,220	0,220	0,220	0,220	0,220	0,220	0,220	0,220	0,220	0,220	0,220	0,220	0,220	0,220
Інтенсивність розвитку туризму (тургагенти)															
Коефіцієнт нетто-інтенсивності туристичних потоків:															
- внутрішній туризм;	0,210	0,210	0,210	0,210	0,210	0,210	0,210	0,210	0,210	0,210	0,210	0,210	0,210	0,210	0,210
- зовнішній туризм.	0,170	0,170	0,170	0,170	0,170	0,170	0,170	0,170	0,170	0,170	0,170	0,170	0,170	0,170	0,170
Коефіцієнт бруто-інтенсивності туристичних потоків:															
- внутрішній туризм;	0,469	0,469	0,469	0,469	0,469	0,469	0,469	0,469	0,469	0,469	0,469	0,469	0,469	0,469	0,469
- зовнішній туризм.	0,059	0,059	0,059	0,059	0,059	0,059	0,059	0,059	0,059	0,059	0,059	0,059	0,059	0,059	0,059

Для туристичних потоків сформованих турагентами спостерігаємо дещо іншу ситуацію. Так лідером по показнику нетто-інтенсивності та бруutto-інтенсивності є Львівська область. Найнижчий рівень показників є характерним для Івано-Франківської області, що можна пояснити суттєвою різницею у кількості турагентів по даних областях (рис. 4).

Оцінюючи внесок в інтенсивність розвитку туризму, слід відмітити наступні тенденції (табл. 6). Частка внеску туроператорів по досліджуваному регіону зменшилась з 86 % у 2013 році до 64 % у 2015 році. При чому слід відмітити домінуючу роль туроператорів у Івано-Франківській та Закарпатській областях у 2013-2015 р.р. Найбільших змін зазнала частка внеску у Львівській області – 46 % у 2015 році проти 84% у 2013 році. Таким чином, для Львівської та Чернівецької областей суттєвий внесок у розвиток туризму здійснюють турагенти, відповідно 54 % і 67 %. Загалом по регіону збільшилась частка внеску турагентів з 14 % у 2013 р. до 36 % у 2015 році.

Оцінюючи внесок в інтенсивність розвитку туризму за напрямками, слід відмітити зростання частки турагентів з 9 % до 17 % у внутрішньому туризмі та з 17 % до 66 % у зовнішньому туризмі. Що стосується зовнішнього туризму, то слід зазначити суттєве зниження частки внеску туроператорів у Львівській області (33 % у 2015 році проти 86 % у 2013 році). Загалом у 2015 році турагенти в зовнішньому туризмі здійснюють свою діяльність більш інтенсивніше, ніж туроператори.

Найбільший внесок у розвиток внутрішнього туризму здійснюють туроператори Івано-Франківської області – 99 % у кожному з досліджуваних років. Найбільший показник внеску турагентів у внутрішньому туризмі спостерігаємо у Львівській області (40 % у 2015 році проти 23 % у 2013 році).

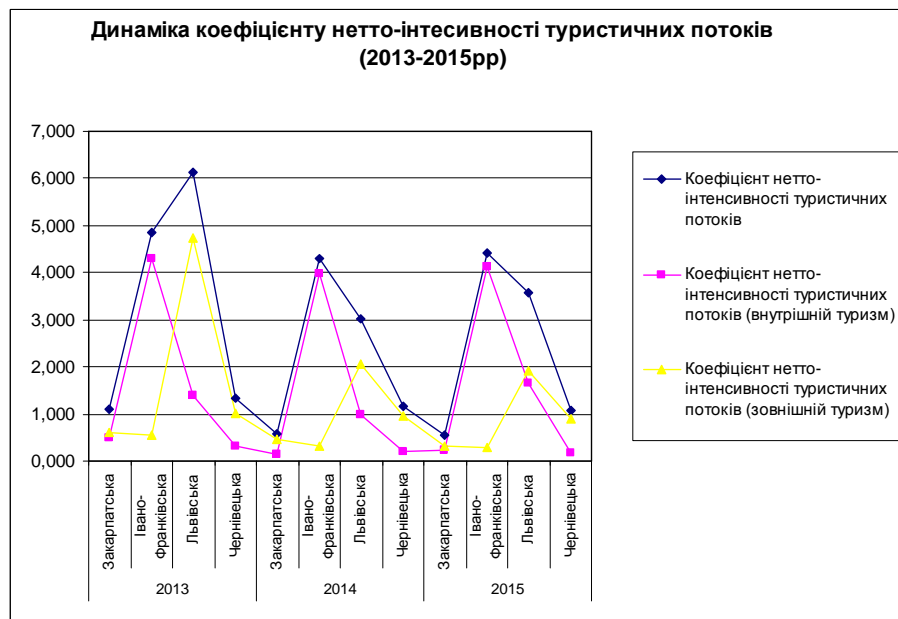

Рис. 4. Динаміка коефіцієнтів нетто- і бруutto-інтенсивності туристичних потоків (2013-2015рр.)

Аналіз частки внеску в інтенсивність розвитку туризму (у %)

Показник	Закарпатська	Івано-Франківська	Львівська	Чернівецька	По регіону	Закарпатська	Івано-Франківська	Львівська	Чернівецька	По регіону	Закарпатська	Івано-Франківська	Львівська	Чернівецька	По регіону
	2013 рік					2014 рік					2015 рік				
Частка внеску в інтенсивність розвитку туризму															
Туроператори (загалом)	81	97	84	69	86	65	97	72	49	80	61	96	46	33	64
Туроператори (внутрішній туризм)	92	99	77	88	91	90	99	69	91	90	81	99	60	74	83
Туроператори (зовнішній туризм)	73	76	86	64	83	58	74	73	39	68	48	49	33	25	34
Турагенти (загалом)	19	3	16	31	14	35	3	28	51	20	39	4	54	67	36
Турагенти (внутрішній туризм)	8	1	23	12	9	10	1	31	9	10	19	1	40	26	17
Турагенти (зовнішній туризм)	27	24	14	36	17	42	26	27	61	32	52	51	67	75	66

Висновки. При інтенсивних процесах людської діяльності йде руйнівна боротьба людської самовпевненості із природною і культурною спадщиною. Наслідки такої боротьби є складними і незворотними. Тому дбайливе ставлення до довкілля, зокрема впровадження відновлювальних джерел енергії для енергозабезпечення різних сфер туристичної діяльності є одним з напрямів переходу до сталого розвитку держави. Проводячи аналіз соціально-економічної ефективності становлення туристичної сфери і даючи оцінку інтенсивності розвитку туризму в регіоні, ми можемо підібрати напрями впровадження принципів сталого розвитку і визначити найбільш економічно сприятливі для цього області. Використання відновлювальних джерел енергії для забезпечення сталого розвитку в областях з інтенсивним розвитком туризму дозволить запобігти негативному впливу на довкілля та буде сприяти раціональному використанню природних ресурсів.

Література

- 1 Дядечко Л.П. Економіка туристичного бізнесу. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 224 с.
- 2 Туристична діяльність в Україні у 2013 році. Статистичний бюлетень. Державна служба статистики України. – Київ, 2014 р. – 272 с.
- 3 Туристична діяльність в Україні у 2014 році. Статистичний бюлетень. Державна служба статистики України. – Київ, 2015 р. – 76 с.
- 4 Туристична діяльність в Україні у 2015 році. Статистичний бюлетень. Державна служба статистики України. – Київ, 2016 р. – 76 с.
- 5 Руденко В.П. Географія природно-ресурсного потенціалу України: [підручник] / В.П. Руденко. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. – 552 с

© О. В. Побігун,
С. А. Побігун

Надійшла до редакції 15 жовтня 2016 р.
Рекомендувала до друку
докт. техн. наук Л. М. Архипова